

15.10.2024

Avoimen hallinnon työryhmän 5. kokous

Aika: 11.9.2024

Paikka: nh. Jakovara (Mariankatu 9, Helsinki) ja Teams

Paikalla olivat:

Virpi Dufva, työryhmän puheenjohtaja, Valli ry
Eevamaija Paljakka, MLL, vaikuttamistyön asiantuntija
Annina Heini, Kynnys ry, toiminnanjohtaja
Vesa Sarmia, Diakonissalaitos, kumppanuusjohtaja
Teemu Ropponen, Open Knowledge Finland,
Minna-Maija Väänänen, Ruokavirasto
Tommi Karttaavi, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, digijohtaja
Olli-Pekka Rissanen, VM, JulkICT
Katju Holkeri, VM Avoin hallinto
Ira Alanko, VM Avoin hallinto
Matti Kuivalainen, VM Avoin hallinto
Marjukka Weide, Helsingin yliopisto

Linjoilla olivat:

Maija Hyle, Diakonissalaitos
Titta Reunanen, Helsingin kaupunki, vuorovaikutuspäällikkö
Leea-Laura Leskelä, Selkokeskus (osa Kehitysvammaliittoa)
Merja Niemelä, Oulun kaupunki, vuorovaikutussuunnittelija
Tiina Sivonen, Keski-Suomen yhteisöjentuki KYT, toiminnanjohtaja
Venla Mäntysalo, OM, Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Markku Mölläri, VM, KAO

1. Kokouksen avaus – Tervetuloa

Puheenjohtaja avasi hybridinä pidetyn kokouksen klo 09:30. Todettiin varapuheenjohtaja Virpi Dufvan toimivan puheenjohtajan roolissa molemmissa tämän syksyn kokouksissa.

Marjukka Weide esittäytyi ja kertoi hallintopolitiikkayksikön osallistuvan havainnoinnin tutkimusjaksosta. Havainnointijakso on osa Uusi hallintokieli ja kansalaiset (UHK) -tutkimushanketta, joka käsittelee suomalaista moninaistunutta hallintopolitiikkaa ja hallintopolitiikan kieltä erityisesti kansalaisuuden ja demokratian näkökulmista. Hanke on käynnissä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanilla 1.9.2022–31.3.2026 ja sitä johtaa Kanerva Kuokkanen. Tutkimuksen rahoittaa Koneen Säätiö.

2. Dialogi työryhmän toiminnasta

Normaalin kokouksen sijaan työryhmän kokous toteutetaan dialogina. Dialogin aihe oli "Mikä tuo meidät yhteen? – Miten avoimen hallinnon työryhmä parhaiten tukee viidennen toimintaohjelman toimeenpanoa?". Dialogin alkuun peukutettiin yhteisten asioiden käsittelyä dialogin avulla hyvänä

toimintatapana. Keskustelu käynnistyi pariporinalla, jonka jälkeen jokainen pari jakoi ajatuksiaan miten omat työalueet kytkeytyvät Avoimen hallinnon työhön.

Alle on tehty koonti asioista, mitä aiheita käsiteltiin keskustelun aikana:

- Hyvinvointialueiden vaalien rooli demokratian tilan vahvistamisessa nousi seurattavana asiana (vaikuttamistoimielinten edustuksellisuus) ja keskusteltiin tarvetta tarkemmin kirjata **miten Avoimen hallinnon työ kytkeytyy vaaleihin**. Esimerkiksi rakentavan keskustelun pelisääntöihin sitoutuminen vaaliväittelyissä voisi olla hyväksi. Todettiin, että hyvinvointialueiden osallisuutta ja läpinäkyvyyttä ruokkivaa toimintaa voisi tukea vahvemmin. Hyvinvointialueilla on itsehallinto, mutta sillä tasolla on rajalliset keinot vaikuttaa rahoituspohjaan. Hyvinvointialueiden uutta hallinnon ja demokratian tasoa tulisi tukea ja vahvistaa.
- Leikkauksilla on vaikutus tahojen kykyyn edistää avointa hallintoa, esimerkiksi resurssit tuottaa selkokielistä materiaalia vähenee tai toimijoiden pitää priorisoida lähteekö aktiivisena tahona mukaan järjestämään alueellista kansalaisjärjestöakatemiaa. **Hallinnon ja muiden toimijoiden yhteistyötä ja keskusteluyhteyttä tulisi tukea**. Resurssitilanteen kiristyessä voi olla oletuksia, että joku muu taho hoitaa asioita mitkä on ollut työpöydällä ja niin ei kuitenkaan käy. Lisäksi järjestöt ja hallinto ovat murroksessa ikärakenteen myötä. Dialogit on yksi keino kuvantaa ajan henkeä ja uudistumiskykyä. Avoimen hallinnon periaatteet ovat tärkeitä myös irtisanomistilanteissa, ja tästä voisi herättää lisää keskustelua.
- **Lainvalmisteluprosessin** sisäänrakennetun osallisuuden mahdollisuudet nousivat keskustelussa monessa kohtaa, erityisesti onko aito mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen. Ammattimaisesti toimiville järjestöille tulee lausuntopalvelun kautta useita asioita lausunnoille jatkuvasti, mutta aito paikka vaikuttaa olisi kuitenkin aiemmassa vaiheessa. Järjestöt voivat tuottaa tietoa vaikeiden päätösten tueksi, jotta olisivat vähemmän vaikeita, mutta osallisuus vasta lausuntovaiheessa tarkoittaa käytännössä sitä, ettei tätä mahdollisuutta hyödynnetä parhaalla tavalla. Lausuntoja tärkeämpää on vaikuttaa siihen, miten lain tarkoitus ja rakenne ymmärretään, ja tietopohjan rakentaminen virkamiesvalmistelun tueksi vie oman aikansa. Ammattimaisesti toimivissa järjestöissä joudutaan tekemään valintoja mistä näkökulmasta tietoa tuotetaan. Avoimen hallinnon työ nähdään tärkeänä ja siihen panostetaan, vaikka resurssit ovatkin pienet. Byrokratian vähentäminen ja neuvonnan tarjoaminen nähtiin keinoina tukea järjestöjen toimintaa.
- **Selkeä yleiskieli ja selkokieli** ovat molemmat tärkeitä toimenpiteitä, jotta osallisuus vahvistuu monessa väestöryhmässä.
- **Keskustelua kansalaisyhteiskunnan monimuotoisuudesta** tulisi ruokkia jatkossakin. Suuri osa järjestökentästä toimii vapaaehtoistoiminnalla ja usein haasteet sanoitetaan ammattimaisesti toimivien järjestöjen sanoituksin. Vapaaehtoisvoimin toimivissa järjestöissä on huolta tulevaisuudesta ja toimijuudesta, koska uusia vapaaehtoisia ei tule toimintaan mukaan. On tärkeä kuulla useita näkökulmia, **miten kansalaisyhteiskunnan toiminta jatkuu tulevaisuudessa**.
- Tahallisen ja tahattoman tiedon (mis- ja disinformaatio) jakamiseen liittyen nostettiin esiin OECD:n tasolla käynnissä oleva työ. On tärkeää, että vahvistetaan kaikkien kykyä tunnistaa mikä tieto on luotettavaa. Tunnistettiin, että kansalaisyhteiskunnalla on kyvykkyys tunnistaa ja torjua väärää tietoa. Olisi hyvä luoda **kanavat ja prosessit käydä jatkuvaa vuoropuhelua julkisen hallinnon, median ja kansalaisyhteiskunnan välillä mis- ja disinformaatioon liittyen**. Pidetään kiinni sananvapaudesta ja demokratiasta.
- Keskusteltiin missä määrin työryhmän jäsenet ovat tuoneet **dialogien järjestämisen osaksi oman organisaation toimintaa** ja moni taho totesi, että eivät ole vielä ehtineet järjestä omia dialogeja. Lisäksi yhteenvetojen hyödyntämisestä valmistelun tai päätöksenteon tukena ei ole tietoa. Dialogit nähdään arvokkaana menetelmänä, joka on erinomainen keino tiedonkeruulle omaan asiakaskuntaan liittyen, koska dialogin järjestäjällä luonnollisesti on kaikkien järjestämiensä keskustelujen raakamuistiinpanot käytettävissään.

- Keskusteltiin, miten halutaan tulkita asioita, esimerkiksi halutaanko tulkita hallituksen tekemät leikkaukset vihamielisinä vai nähdäänkö asiat asioina. Tässä todettiin, että **asianmukainen ja ajallinen viestintä** asiasisällöistä on tärkeä keino vähentää tunnetulkintoja tehdyistä päätöksistä.
- Keskusteltiin EU-rahoituksen laajamittaisemmasta hyödyntämisestä avoimen hallinnon tavoitteiden toteuttamisen tueksi. **Selvitetään mahdollisuutta tehdä eri EU-rahoituskanavia näkyvämmäksi**, jotta toimijat löytää ne. Tunnistettiin myös tarve tehdä kansainvälistä yhteistyötä tarkoitushakuisesti Suomen etua ajaen.
- Koettiin tärkeäksi **hyödyntää laajasti eri keinoja tavoittaa ihmisiä ja rakentaa osallisuutta**. 90-luvulta tähän päivään katsoen osallisuuden kehittämisen suunta on ollut positiivinen. Kaikilla ei ole yhtä vahvoja taitoja tai keinoja ilmaista itseään, joten laajasti eri ryhmien tavoittamiseen tulee panostaa ja saada moninaiset äänet kuuluviin. Työryhmä pitäisi miettiä miten hyödyntää ruohonjuuritasoa ja **saada niiden äänet kuuluviin, joilla on heikoimmat mahdollisuudet tai ei halua osallistua**. Dialogeilla heitä tavoitellaan, mutta tekoälyn hyödyntämistä pitäisi pohtia myös siitä näkökulmasta.
- **Tuloksista tulisi kerätä tietoa ja viestiä** niistä, jotta voidaan todentaa vaikuttavuutta. Käynnissä oleva hyvien käytäntöjen keruu ja jako on hyvä tapa edistää tätä erityisesti, jos niihin pystyy kuvaamaan toimien vaikuttavuutta.
- Tulevaisuuskeskusteluissa on noussut, että **ihmisten arki ja poliitikkojen puheet ovat kaukana toisistaan**. Poliittinen keskustelu voi antaa ihan erilaisen kuvan, miten paljon esimerkiksi on toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Suomessa moni asia on hyvin ja lähitulevaisuudessa ei ole näköpiirissä vahvaa heikentymistä, mutta esimerkiksi sosiaalisessa median sisältöjen pohjalta syntynyt kuva voi luoda ihan erilaisen käsityksen. On tärkeää viestiä ja rakentaa **keskustelua mikä on hyvä yhteiskunta ja miten luodaan toivoa ja luottamusta tulevaan**, esimerkiksi lapsiperheet tarvitsevat tulevaisuuden toivoa.
- **Kunnissa on tehty paljon hyvää työtä demokraattisten rakenteiden ja prosessien vahvistamiseksi** ja sujuvoittamiseksi. Tähän teemaan liittyen varmasti löytyisi useita hyviä esimerkkejä, joiden oppeja voisi hyödyntää myös muissa organisaatioissa.

3. Muut mahdolliset asiat

Ei ollut muita asioita.

4. Seuraavat kokoukset

Vuonna 2024 on vielä yksi kokous: 11.12. klo 9.30–11.30.

Vuoden 2025 kokoukset järjestetään:

- Ke 12.3.2025 klo 9.30–11.30
- Ke 11.6. 2025 klo 10.00–12.00 LÄSNÄ
- Ke 10.9. 2025 klo 9.30–11.30
- Ke 10.12. 2025 klo 9.30–11.30

Kokous päätettiin klo 11:30.